

ASGARİ İŞÇİLİK İNCELEMELERİNDE UZLAŞMA UYGULAMASI

Faruk YÜKSEL^{*)}

1 - GİRİŞ

Bilindiği üzere, 08/05/2008 tarih 26870 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5754 sayılı Kanunla 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden birisi de 5510 sayılı Kanunun 85. maddesine yapılan eklemelerdir. 5510 sayılı Kanun’un 85. maddesine eklenen 10. ve 11. fıkralar ile Sosyal Güvenlik Kurumu (bundan sonra Kurum olarak anılacaktır) tarafından yapılan asgari işçilik incelemelerinde bazı şartlarla işverenlere Kurum ile uzlaşma yapabilme imkânı tanınmıştır.

5510 sayılı Kanunda yapılan bu değişikliğe istinaden uzlaşmanın usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla 01/10/2008 tarihinden geçerli olmak ve yayımı tarihinde yürürlüğe girmek üzere Asgari İşçilik İncelemelerinde Uzlaşma Yönetmeliği hazırlanarak 25/04/2009 tarih 27210 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Ancak uzlaşma hak ve imkânı ile ilgili işverenlerin yeterli bilgiye sahip olmadığı ve hatta birçoğunun bu uygulamadan hiç haberdar olmadığı gözlenmektedir. Bilgi eksikliği de işverenlerin uzlaşma haklarını kullanamamasına veya kullanmaktan imtina etmesine yol açmaktadır. Yazımızda; konunun önemi, işverenlere sağlaması muhtemel önemli kolaylıklar ve söz konusu bilgi eksikliği nedeniyle uzlaşma uygulaması hakkında açıklamalar yapılacaktır.

2- ASGARİ İŞÇİLİK İNCELEMESİ NEDİR?

Kurum tarafından yapılan asgari işçilik incelemelerini iki başlık halinde incelemek mümkündür:

^{*)} SGK Başmüfettişi

2.1- Geçici Nitelikteki İşlerde Asgari İşçilik İncelemesi

5510 sayılı Kanununun 85. maddesinin ikinci fıkrasında “Kamu idareleri, döner sermayeli kuruluşlar, kanunla kurulan kurum ve kuruluşlar ile bankalar tarafından ihale mevzuatına göre yaptırılan işlerden ve özel nitelikteki inşaat işlerinden dolayı bu işleri yapan işveren tarafından yeterli işçilik bildirilmiş olup olmadığı Kurumca araştırılır.” hükmü bulunmaktadır. Bu hüküm uyarınca işveren tarafından yüklenilen ihale konusu işin veya yapılan özel inşaatın niteliğine göre işin tamamlanabilmesi için gerekli olan ve Kurum tarafından belirlenen asgari işçilik oranları esas alınarak, işverenler tarafından Kuruma yeterli işçilik bildirilip bildirilmediğinin tespiti amacıyla bir değerlendirme yapılmaktadır. Yapılan değerlendirme sonucunda yeterli işçilik bildiriminde bulunulduğunun anlaşılması halinde işverenlere ilişiksizlik belgesi verilmekte; yeterli işçilik bildiriminde bulunulmadığının anlaşılması halinde ise eksik bildirildiği anlaşılan işçilik tutarına ait primlerin tahsili yoluna gidilmekte, gerek görülürse işyeri ile ilgili olarak inceleme yapılmaktadır.

2.2- Devamlı Nitelikteki İşyerlerinde Asgari İşçilik İncelemesi

5510 sayılı Kanununun 85. maddesinin birinci fıkrasında da, “İşverenin, işin emsaline, niteliğine, kapsam ve kapasitesine göre işin yürütümü açısından gerekli olan sigortalı sayısının, çalışma süresinin veya prime esas kazanç tutarının altında bildirimde bulunduğu tespit halinde, işin yürütümü açısından gerekli olan asgari işçilik tutarı; yapılan işin niteliği, kullanılan teknoloji, işyerinin büyüklüğü, benzer işletmelerde çalıştırılan sigortalı sayısı, ilgili meslek veya kamu kuruluşlarının görüşü gibi unsurlar dikkate alınarak tespit edilir. Söz konusu tespitler, Kurumun denetim ve kontrolle görevlendirilmiş memurları tarafından yapılır.” hükmü bulunmaktadır. Bu hüküm uyarınca Kurumun denetim ve kontrolle görevlendirilmiş memurları tarafından devamlı nitelikteki işyerleri için yapılan işin niteliği, kullanılan teknoloji, işyerinin büyüklüğü, benzer işletmelerde çalıştırılan sigortalı sayısı, ilgili meslek veya kamu kuruluşlarının görüşü gibi unsurlar dikkate alınarak işin yürütümü için gerekli olan asgari işçilik tutarı tespit edilmekte ve bu tespitten hareketle işveren tarafından işin emsaline, niteliğine, kapsam ve kapasitesine göre işin yürütümü için gerekli olan sigortalı sayısının, çalışma süresinin veya prime esas kazanç tutarının altında bildirimde bulunulup bulunulmadığı konusunda değerlendirme yapılmaktadır.

Devamlı nitelikteki işyerleri ile ilgili olarak işverenler tarafından işin yürütümü için yeterli işçilik bildirilip bildirilmediğinin tespitini amaçlayan incelemeler Sosyal Güvenlik Kurumu Müfettişleri tarafından yapılmaktadır. İnceleme sonucunda işverenler tarafından eksik bildirimde bulunulduğunun anlaşılması halinde eksik bildirilen matrahlar üzerinden hesaplanan sigorta primleri, gecikme cezası ve gecikme zammının ve eksik bildirimden kaynaklanan idari para cezalarının işverenlerden tahsili yoluna gidilmektedir. Ayrıca bu incelemelerde zaman zaman işyerinde çalışan ve kimliği tespit edilebilen sigortalılar adına da eksik bildirimde bulunulduğu tespit edilmekte ve düzenlenen raporlarda tespit edilen bildirim eksiklerinin ilgili sigortalılara maledilerek tamamlanmasına yönelik işlemlerin yapılması da önerilmektedir.

3- UZLAŞMA TALEBİNİN ŞARTLARI NEDİR

5510 sayılı Kanununun 85. maddesinin 10. ve 11. fıkraları ve Asgari İşçilik İncelemelerinde Uzlaşma Yönetmeliğine göre işverenlerin hangi şartlarla uzlaşma talebinde bulunabilecekleri aşağıda açıklanmıştır.

3.1- Yapılan Asgari İşçilik İncelemesi Devamlı Nitelikteki İşyerleri İle İlgili Olmalıdır

İşverenler, Kurum tarafından, 5510 sayılı Kanunun 85. maddesinin birinci fıkrası gereğince, "1"veya "2" mahiyet kodunda işlem gören devamlı nitelikteki işyerleri ile ilgili olarak yürütülen asgari işçilik incelemesi sonucunda çıkan sigorta primi, gecikme cezası ve gecikme zammı borçları ve bunlardan kaynaklanan idari para cezaları için uzlaşma talebinde bulunabilirler.

5510 sayılı Kanunun 85. maddesinin ikinci fıkrası gereğince işverenler tarafından yüklenilen ihale konusu işler veya yapılan özel inşaatlar hakkında yapılan asgari işçilik araştırmasının sonuçları ile ilgili olarak uzlaşma talebinde bulunulamaz.

3.2- İnceleme Raporu İlgili Sosyal Güvenlik İl/Merkez Müdürlüğüne Gönderilmemiş Olmalıdır

İşverenler, işyerleri ile ilgili olarak yapılan asgari işçilik incelemesi sonucunda müfettişler tarafından düzenlenmiş olan raporlar uygulanmak üzere ilgili Sosyal Güvenlik İl/Merkez Müdürlüğüne gönderilmeden uzlaşma talebinde bulunmalıdır. Raporlar uygulanmak üzere gönderildikten sonra yapılan uzlaşma talepleri dikkate alınmayacaktır.

3.3- Sigortalılara Maledilmeyen Fark Sigorta Primleri ve Bundan Kaynaklanan İdari Para Cezaları Uzlaşma Konusu Olabilir

Yukarıda açıklandığı üzere yapılan incelemelerde zaman zaman işyerinde çalışan ve kimliği tespit edilebilen sigortalılar adına da eksik bildirimde bulunduğu tespit edilmektedir. Böyle bir tespit olması halinde Kurum tarafından talep edilen sigorta primi, gecikme cezası ve gecikme zammı borçları ve bunlardan kaynaklanan idari para cezaları için uzlaşma talebinde bulunulamaz. İşverenler, sadece sigortalılara maledilemeyen gecikme zammı ve gecikme cezası dahil fark sigorta primleri ve bundan kaynaklanan idari para cezaları için uzlaşma talebinde bulunabilirler.

3.4- Kısmi Uzlaşma

İşverenler uzlaşma görüşmeleri sırasında, eksik bildirildiği anlaşılan sigorta primine esas kazanç matrahı üzerinden hesaplanacak prim aslı tutarı, gecikme cezası ve gecikme zammı veya idari para cezalarından biri veya birkaçı ile ilgili olacak şekilde kısmi uzlaşma talebinde bulunulabilirler.

4- UZLAŞMA TALEBİ NASIL YAPILIR?

Uzlaşma talebi gerçek kişi işverenler için kendileri veya vekilleri tarafından; tüzel kişiler, küçük ve kısıtlılarla, vakıflar ve cemaatler ile tüzel kişiliği olmayan teşekküller için ise bunların kanuni temsilcileri tarafından yazılı olarak yapılır.

Uzlaşma başvurusunun Rehberlik ve Teftiş Başkanlığına yapılması esastır. Ancak incelemeyi yapan müfettişe veya müfettişin sürekli görev yaptığı Grup Başkanlığına ya da ilgili İl/Merkez Müdürlüğüne uzlaşma talep dilekçesi verilmesi de Rehberlik ve Teftiş Başkanlığına yapılmış başvuru yerine geçer.

Ayrıca uzlaşma talebi inceleme sırasında da yapılabilir. İncelemeyi yapan müfettiş tarafından incelemeye ilişkin tutanağın düzenlenmesi sırasında, işverene veya kanuni temsilcisine uzlaşma hakkının olduğu hatırlatılır ve bu durum tutanakta belirtilir. Hatırlatma üzerine uzlaşma talebinde bulunulursa

uzlaşma talebinde bulunulduğu tutanakta belirtilir. Bu durumda ayrıca uzlaşma başvurusu yapılmasına gerek yoktur.

Uzlaşma talebinde bulunan işveren veya kanuni temsilcisi uzlaşma gününden önce yazılı olarak Rehberlik ve Teftiş Başkanlığına veya uzlaşma komisyonuna bu talebinden vazgeçtiğini bildirebilir. Bu durumda işveren hakkında uzlaşma talep etmemiş gibi işlem yapılır.

5- UZLAŞMA SÜRECİ NASIL İŞLEYECEKTİR?

5.1- Uzlaşma Komisyonu

Uzlaşma başvurularını değerlendirmek üzere Sosyal Güvenlik Kurumu Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından müfettişler arasından yapılacak seçimle uzlaşma komisyonları oluşturulacaktır. Bu komisyonlar üç asıl ve üç yedek üyeden oluşur. Uzlaşma başvurusunun konusu olan incelemeyi yapan müfettişler komisyon üyesi olamaz ancak komisyon tarafından gerek görülmesi halinde düzenlenmiş olduğu rapor hakkında açıklama yapması istenebilir.

Uzlaşma komisyonu üyelerinin tamamının katılımı ile toplanır ve çoğunlukla karar verir. Komisyona üyelerden en kıdemli olan müfettiş başkanlık eder.

Uzlaşma görüşmeleri sırasında işveren veya kanuni temsilcisinin istemesi halinde, işverenin bağlı olduğu meslek odasından bir temsilci ve 01/06/1989 tarihli 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Kanununa göre kurulan meslek odasından bir meslek mensubu da görüşmelere katılabilir. Ancak bu kişiler uzlaşma görüşmelerinde sadece görüş açıklayabilirler, görüşmeler sonucunda düzenlenecek tutanaklara imza atamazlar. Meslek mensuplarının uzlaşma tutanaklarının tanzimi sırasında işveren veya kanuni temsilcisi ile birlikte bulunmalarında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

5.2- Uzlaşma Gününün Belirlenmesi

Uzlaşma başvuruları değerlendirildikten sonra komisyon başkanı tarafından uzlaşma gün ve saati ve uzlaşma konusu olan sigorta primi aslı, gecikme cezası ve gecikme zammı tutarları idari para cezası tutarları en az 15 gün önce yazılı olarak işverene bildirilir.

Belirlenen günde işveren veya kanuni temsilcisinin mucbir bir sebeple görüşmeye gelememesi ve bunun belgelenmesi halinde görüşme başka bir güne ertelenir.

5.3- Uzlaşmaya Varılması ve Yapılacak İşlemler

İşveren veya kanuni temsilcisinin katılımıyla toplanan uzlaşma komisyonunda uzlaşma sağlandığı halde durum bir tutanakla tespit edilir. Tutanak komisyon üyeleri ve işveren veya kanuni temsilcisi tarafından imzalanır ve bir nüshası işverene veya kanuni temsilcisine verilir.

Uzlaşma tutanağının bir nüshası uzlaşma konusu olan rapora eklenerek Kurumun raporu uygulayacak ilgili birimine gönderilir. Burada uzlaşılan ve uzlaşma tutanağında belirtilen sigorta prim aslı, gecikme cezası ve gecikme zammı ve idari para cezaları üzerinden işlem yapılır.

Uzlaşma görüşmesi sonucunda düzenlenecek olan uzlaşma tutanakları kesindir. Uzlaşılan tutarlar hakkında dava açılması veya şikayet ve itirazda bulunulması mümkün değildir.

Üzerinde uzlaşılan tutarların uzlaşma tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir ay içinde ödemesi gerekir. Bu süre içinde ödeme tam olarak yapılmaz ise uzlaşma bozulmuş sayılır ve uzlaşma konusu rapora göre işlem yapılır. Uzlaşma bozulduktan sonra yeniden uzlaşma talebinde bulunulamaz.

5.4- Uzlaşmaya Varılamaması ve Yapılacak İşlemler

Uzlaşma görüşmeleri sonucunda uzlaşma sağlanamamışsa durum tarafların imzasını taşıyan bir tutanakla tespit edilir.

Ayrıca işveren veya kanuni temsilcisinin bilinen en son adresine gönderilen uzlaşma gününü bildiren yazı tebliğ edilemeden iade edilirse, yapılan tebliğe rağmen işveren veya kanuni temsilcisi uzlaşma görüşmesine katılmaz ise, uzlaşma tutanağı işveren veya kanuni temsilcisi tarafından imzalanmaz veya itiraz kaydıyla imzalanmak istenirse uzlaşma sağlanamamış sayılır.

Uzlaşmanın sağlanmadığı veya sağlanmamış sayıldığı hallerde uzlaşma talebine konu olan rapora göre işlem yapılır.

6- SONUÇ

Kurum tarafından birkaç yıldır değişik sektörlerde faaliyet gösteren işyerleri (şehirlerarası otobüs işletmeleri, oteller, motorlu taşıt sürücü kursları, dershaneler, fırınlar, şehir içi halk otobüsleri, yapı denetim firmaları, özel sağlık kuruluşları gibi) ile ilgili asgari işçilik incelemeleri yapılmakta ve asgari işçilik incelemelerinin başka sektörlere de kaydırılarak daha yoğun bir şekilde devam ettirilmesi düşünülmektedir. Yapılan bu incelemeler sonucunda tespit edilen fark işçilik tutarlarına bağlı prim aslı, gecikme cezası ve gecikme zammı borçları ile bunlara bağlı olarak işverenler hakkında uygulanan idari para cezaları ciddi rakamlara ulaşmaktadır. Bu nedenle 01/10/2008 tarihinden itibaren yürürlüğe giren uzlaşma uygulaması ve uygulamanın esaslarının bilinmesi işverenler açısından çok önemlidir. Ancak asıl yapılması gereken işverenler tarafından işyerlerinde çalışan tüm sigortalılar ile ilgili bildirimlerin çalıştıkları gün ve gerçek sigorta primine esas kazançları üzerinden yapılmasıdır.